

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

אזור

פרשת מקץ

המלך

מדה כנגד מדה:

בראשית פרשת מקץ פרק מא (בו) אתה תהיה על-ביתי ועל-פיה ישיק כל-עמי רק הכסף אגדל במך: (בא) ויאמר פרעה אל-יוסף ראה נתתי אתך על כל-ארץ מצרים: (בב) ויסר פרעה את-טבעתו מעל ידו ויתן אותה על-יד יוסף וילבש אתו בגדי-שיש וישם רכב הזהב על-צוארו: (בג) וירכב אתו במרכבת המושגה אשר-לו ויקראו לפניו אברך ונתן אתו על כל-ארץ מצרים: (בד) ויאמר פרעה אל-יוסף אני פרעה ובלעדיך לא-ירים איש את-ידו ואת-רכלו בכל-ארץ מצרים:

שאלה:

עלינו להתבונן כיצד יתכן שזכה יוסף למלך על מצרים ועל פיו ישק כל דבר למרות שמדובר במדינה אסלמית אמפריית העולם דאז ומאידך יהודי עבד עברי נגד חוקי המדינה שעבד לא ימלך הלא דבר הוא?

דברי חז"ל שמידה כנגד מידה לא בטלה:

ונקדים המבואר במסכת סוטה דף ח ע"ב מתני'. במדה שאדם מודד בה מודדין לו וכו', ובגמ'. אמר רב יוסף אף על גב דמדה בטילה, במדה לא בטיל, דאמר רב יוסף, וכן תני ר' חייא מיום שחרב בהמ"ק, אף על פי שבטלה סנהדרין, ארבע מיתות לא בטלו, והא בטלו? אלא דין ארבע מיתות לא בטלו, מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו, מי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש מכישו, מי שנתחייב הריגה או נמסר למלכות או ליסטיין באין עליו, מי שנתחייב חניקה או טובע בנהר או מת בסרוכ.

הטעם שהעונש מידה כנגד מידה:

וכתב בספר דף על הדף סוטה דף ח עמוד ב במשנה: במדה שאדם מודד בה מודדין אותו כו'. בטעם שעונשי השני"ת הם מדה כנגד מדה, כתב בס' חסידים (דפוס פארמא) סי' רכ"א: כיצד יפשפש אדם במעשיו, לעולם אין נפרעין מן האדם אלא מידה כנגד מידה, שנאמר בסאסאה בשלחה תריבנה, כדי שיהא חושב באותה מידה של פרענות - כנגדו, העון כנגד הפרענות. כגון שכמעט נפל ממקום גבוה, יחשוב שמא גרם בביתו שיבאו לידי נפילה, כגון (ב"ק נ' ע"ב) אותו שהשליך אבני כותלו לרה"ר, ולבסוף לפי שלא שמע בקול אותו חסיד, נכשל בהם. או הי' יכול למחות ביד אחרים שלא יאימו על אחרים ושלא יתנו מכשולות בבית גס לא ברה"ר. ושמה שם ספרים במקום קצר שעלולין ליפול או נפלו עכ"ל. וכן כתוב בספר חסידים (מרגליות) סימן סט אם תראה אדם חשוב שמתלוצצין עליו פשפש באותה מדה ודע כי התלוצץ על שום אדם חשוב או ראה שמתלוצצין עליו ולא מיחה בידם ונענש מדה כנגד מדה. עוד כתב בספר חסידים (מרגליות) סימן צב סייג לחסידות החי יתן אל לבו מקראות ופגעי בני אדם וידע כי על חטאיהם הי' להם כן ובדבר אשר זדו נפרע להם מדה כנגד מדה ומתוך כך יפשפש במעשיו פן יקרה לו כאשר קרה להם.

מה הקשר בין עכברים למי שלא מעשר מכ"מ

כמסופר בירושלמי (וילנא) מסכת דמאי פרק א ה"ה מעשה ברבי פנחס בן יאיר שבא לעיר אחת שהיו העכברים אוכלים את תבואתם באו ובקשו מר' פנחס שיתפלל בעדם, גזר על העכברים להתאסף וכאשר נאספו התחילו מצפצפים אמר להם אתם יודעים מה הם אומרים כיון שהתבואה שלכם אינה מתוקנת בגלל שאתם לא מפרישים תרומות ומעשרות כראוי, אמר להם לכו והפרישו תרומות ומעשרות כראוי והם יותר לא יבואו וכך היה.

וצריך להבין מה הקשר בין העכברים לבין תרומות ומעשרות מה המידה כנגד מידה שיש כאן? ויבואר על פי דברי הגמרא במסכת עירובין דף ק ע"ב דאמר רבי חייא: מאי דכתיב באיוב פרק לה פסוק יא מלפנו מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמונו: מלפנו מבהמות - זו פרידה שכורעת ומשתנת מים, ומעוף השמים יחכמונו - זה תרנגול שמפייס ואחר כך בועל. אמר רבי יוחנן: אילמלא לא ניתנה תורה היינו למידין צניעות מחתול, וגזל מנמלה, ועריות מיונה. דרך ארץ מתרנגול ע"כ. וכך ילמד אדם מעכברים מדת חסד לפמ"ש בירושלמי (פרק ג' דב"מ ה"ה), אלון עכברייא רשיעייא כד חמיין פירי סגין, קריין לחבריהון ואכלין עמהון. ע"ש. והיינו אם עכברים מוצאים הרבה אוכל מיד קוראים לחבריהם לאכול עמם, ולכן גם חובתו של האדם שאם נתן לו הקב"ה ברכה בממונו שיהנה וישתף בשמחתו גם אחרים ויתן תרומות ומעשרות לכהן וללוי, ואלו שלא למדו מעכברים ולא נתנו לכהן וללוי בגלל קמצנותם שזה היפך ממדת העכבר, לכן

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

נענשים מידה כנגד מידה ובאו עכברים ואכלו את תבואתם, וכך ידע ר' פנחס שהם לא נתנו תרומות ומעשרות כראוי. כ"כ בשו"ת יביע אומר חלק ב - יורה דעה סימן ח סק"ז.

מידה כנגד מידה ביעקב:

והנה כאשר נתבונן בפרשיות האלו נראה עד כמה הקב"ה נוהג עם האדם מידה כנגד מידה, ואפילו עושה מצוה מכל מקום אינו נפטר מהצער שנעשה לאחר, כגון יעקב אבינו כאשר נתבונן בקבלת הברכות כתוב שרבקה ביקשה ממנו להביא שני גדיי עיזים להכין מטעמים, ואף גם זאת השתמשה בעורן לכסות צוארו וידיה להטעות את אביו, זאת ועוד כאשר בא עשיו גרם לאביו שנחרד יצחק חרדה גדולה ואמר מי איפה הצד וכו', וגם גרם לעשיו שצעק צעקה גדולה ומרה. ולכן כנגד זה נענש יעקב בגדי עיזים ששחטו השבטים וטבלו תוך דמו את הכתונת, וגם נענש שנצרך להגיע לומר לבניו מי איפה תורידו מעט צורי וכו', וגם נענש על צעקת עשיו, שמיוצאי חלציו מרדכי נאמר באסתר פרק ד (א) ומרדכי ידע את־פלא־אשר נעשה ויקרע מרדכי את־בגדיו וילבש שק ויאפר ויצא בתוך העיר ויצעק צעקה גדולה ומרה: ועוד מבואר בחז"ל כנגד כ"ב שנים שנבצר ממנו כיבוד או"א למרות שזה במצות או"א, נענש שיוסף נעלם ממנו כ"ב שנים.

מידה כנגד מידה ביוסף:

וכן ביוסף נענש על הוצאת דיבה על אחיו כמבואר במדרש שכל טוב (בובר) בראשית פרשת וישב פרק לו סימן ב איזה דבה הביא ר' מאיר אומר כך אמר חשודין בניך על אבר מן החי, אמר הקדוש ברוך הוא חייך אפי' בשעת הקלקלה הן שוחטין, שני וישחטו שעיר עיזים (בראשית לו לא). ר' שמעון אומר כך אמר תולין בניך עיניהן בבנות הארץ, אמר הקדוש ברוך הוא חייך שאני מגרה בך את הדוב, שנא' ותשא אשת אדוניו וגו' (שם לו ז). ר' יודא אומר כך אמר מזלזלין בניך בבני השפחות וקורין להם עבדים, א"ל הקדוש ברוך הוא חייך שאתה נמכר לעבד. ר' יודא ב"ר סימון אומר על שלשתן הוא אומר פלס ומאזני (משקל) [משפט] לה' (משלי טז יא):

מידה כנגד מידה לשבטים:

וכן בשבטים נענשו מידה כנגד מידה שמשופר לאחר שזרקו אותו בבור ישבו לאכול לחם, איך היה להם לב לשבת לאכול אחרי כזה מעשה, וכן מכרו אותו בעשרים כסף, וכן מכרו אותו לישמעלים שנשאו צורי ולט, וגם כאשר בישרו לאביהם על יוסף קרע שמלותיו, וכנגד זה נענשו שהובאו לבית יוסף לאכול אך נפל עליהן פחד שמא רוצים להתעלל בהן כנגד שישבו לאכול, וכן בעבור הכסף שלקחו במכירתו התגלגל העונש על יד מציאת הכסף בשקיהם שחרדו מאוד, ואף כאשר שיכנעו את אביהם לשלוח את בנימין אמר להם תקחו מעט צורי ולוט וכו' בכדי להזכיר להם את המכירה לישמעלים, ולאחר מכן שנמצא הגביע אצל בנימין קרעו שמלותם כנגד מה שגרמו לאביהם לקרוע שמלותיו. וכנגד שמכרו אותו לעבד נענשו לומר הננו לך לעבדים.

עונש מידה כנגד מידה ליהודה:

גם אצל יהודה נענש על שהציע לשחוט גדי עיזים שדמו דומה לאדם להטעות את אביו ואמר לו הכר נא הכתונת בנך היא, לכן נענש שהבטיח לתמר גדי עיזים ונגרם לו ביזיון וכאשר הוציאוהו לשריפה אמרה לו הכר נא למי מידה כנגד מידה.

מעשה עם המהרש"א להתריע מפני עונש מידה כנגד מידה:

מעשה נורא סיפר מרן החתם סופר זצ"ל כמה צריך להזהר בכבוד הזולת, בימי המהרש"א זצ"ל מת איש אחד שהיה רשע גמור בשעת הטהרה עבר בן ישיבה אחד על פני המת השוכב נגש והקיש על אפו וכל הסובבים צחקו על המעשה, בלילה לאחר הקבורה בא הנפטר בחלום לאותו בחור ואמר לו שהוא קורא אותו לדין תורה בבית של מעלה על שביזה אותו, בבוקר קם הבחור בבהלה וסיפר את הדבר לאביו, אבל אביו ניחמו והרגיעו, אלא שהדבר חזר על עצמו במשך כמה לילות המת בא אליו בחלום ואמר שהוא מוכרח לבוא לבית של מעלה כדי לעמוד לדין תורה על הביזיון שעולל לו, מרוב הצער שנצטער אותו בחור על הישנות החלום כמה וכמה פעמים חלה והיה במצב מסוכן, הואיל וכך היה הדבר הלכו למהרש"א וסיפרו לו על כל הענין מיד ציווה כי יביאו את הבחור לביתו, ולאחר שהביאוהו לביתו ציווה כי כאשר יתעורר הבחור בלילה מבעתה ימהרו להודיעו על כך, וכך הווה באמצע הלילה התחיל הבחור לצווח מבהלה ומיד הזעיקו אליו את המהרש"א, לאחר שהגיע המהרש"א למיטת הבחור שאל למת מה אתה רוצה ממנו, והמת עונה הוא ביזה אותי, אמר לו המהרש"א הלא רשע גמור היית כל ימי חייך כלום זה לא ראוי לך, ענה המת לא לא הייתי רשע גמור פעם אחת ראיתי יהודי תלמיד חכם נופל לתוך הנהר וטובע מיד קפצתי לתוך המים והצלתי את חייו והודות להצלח הזו נעשינו ידידים ומחמת קשרי הידידות שנוצרו בינינו התחלתי לתמוך בו ופירנסתי אותו כל ימי חייו וכאשר באתי לעולם העליון קיבלו אותי בכבוד גדול כמו תלמיד חכם ולא

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

הזכירו לי שום עוונות כי המציל נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא ובמיוחד שפירנסתי ת"ח ויש לי חלק גדול בתורה שלו יש לי דין ת"ח וממילא אני תובע את הבחור כדין מי שביזה ת"ח. שמע המהרש"א כל זאת ואמר לו שמע לאמיתו של דבר יש לך מטען גדול של עבירות אבל א"א לתבוע אותך כי המעשים הטובים שעשית העמידו מחיצה עבה בינך לבין הס"מ וכל המקטרגים עליך, אבל עליך לדעת שהעוונות שלך לא נמחקו עכשיו רוצה השטן להכשיל אותך כי אם אתה תגרום שהבחור ימות אז יציג השטן בשבילך **מידה כנגד מידה** כלומר נכון שפעם הצלת ת"ח אבל עכשיו אתה רוצה לגרום שת"ח ימות ודבר זה יגרום שתתבטל המחיצה החוסה ומגינה עליך ויוכלו לתבוע אותך על העבירות שלך אל תהיה איפה טיפש תוותר ותתחלל לו ומאותו זמן לא בא אליו יותר בחלום. [ברית עולם]. מכאן למדנו כמה זהירות יש לאדם להזהר בכבוד זולתו הרי אותו אדם היה כאבן ללא רוח ובכל זאת עבור בזיון מעט שנתבזה אותו רשע בית דין של מעלה היו מוכנים להזמין את המבזה ולהמיתו שלא בזמנו והרי מדובר בבזיון פעוט הקשה על אפו נורא למתבונן.

שכר יוסף מידה כנגד מידה:

והנה כבר אמרו חז"ל בכמה מקומות **במסכת יומא דף עו ע"א** וכי אי זה מדה מרובה, מדה טובה או מדת פורענות? הרי אומר: מדה טובה ממדת פורענות. **וכן במסכת סוטה דף יא ע"א, וכן במסכת סנהדרין דף ק ע"ב** וא"כ גם לטובה הקב"ה נוהג עם האדם מידה כנגד מידה, **ולכן כתוב במדרש בראשית רבה (וילנא) פרשת מקץ פרשה צ ג [מא, מא - מג]** ויאמר פרעה אל יוסף, ויסר פרעה וגו', א"ר שמעון בן גמליאל יוסף משלו נתנו לו, **פיו שלא נשק בעבירה**, ועל פיך ישק כל עמי, **גופו שלא נגע בעבירה**, וילבש אותו בגדי שש, **צוארו שלא הרכין לעבירה**, וישם רביד הזהב על צוארו, **ידיו שלא משמשו בעבירה**, ויסר המלך את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף, **רגליו שלא פסעו בעבירה**, ייתן וירכבו על קרוכין, וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו, **מחשבה שלא חשבה בעבירה**, תבא ותקרא חכמה, ויקראו לפניו אברך אב בחכמה ורך בשנים, אבל נבוכדנצר טפסר טפש בחכמה ושר בשנים, ויאמר פרעה אל יוסף אני פרעה ובלעדיך לא ירים איש את ידו, כלי ידים, ואת רגלו, כלי רגלים.

נס החנוכה נוצר בזכות שכר מידה כנגד מידה:

והנה אנו נמצאים בעיצומו של ימי החנוכה ועלינו לדעת לפי המבואר במדרש כל חג זה נוסד בזכות מידה כנגד מידה, **שהנה מבואר במדרש בראשית רבה (וילנא) פרשת בהעלותך פרשה טו ג-ו** למה נסמכה פרשת הנשיאים לפרשת בהעלות את הנרות, כיון שראה אהרון בחנוכת המשכן שכל הנשיאים הקריבו כל אחד ביומו ורק שבט לוי לא זכו והיה לו צער גדול מהדבר שמא בגלל מעשיו הדבר נגרם, לכן תיכף לגמר פרשת נשא ציוה הקב"ה דבר אל אהרון בהעלותך את הנרות, ותאמר לו ששלך גדול משלהן בהיות ושלחם מתקיים כל זמן שהמשכן וביהמ"ק קיים ולא בחורבנו, ואילו שלך קיימת לעולם ואינה מתבטלת. **והקשה הרמב"ן במדבר פרק ח פסוק ב** הרי גם הדלקת המנורה בטילה בחורבן ביהמ"ק ומה ביאור דברי המדרש? ומבאר שבקב"ה רמז לו שבזכות שאתה כל כך מצטער ומשתוקק לחנוך את המשכן תזכה שלעתיד מבני בניך החשמונאים ינצחו את היוונים ויהיה נס חנוכה ויחנכו את המקדש וידליקו את הנרות בכל בית גם לאחר החורבן. **ולפי"ז אפשר לומר שלכן עיקר מצות חנוכה הוא בפירסום הנס לאחרים בכדי להראות כיצד הקב"ה נוהג עם האדם מידה כנגד מידה.**

מוסר השכל:

למדנו מהאמור עד כמה הקב"ה נוהג עם האדם לפי מעשיו מידה כנגד מידה הן לטוב והן לרע, והכל מפני שרצון השי"ת שהאדם יוכל להתבונן ולהתחזק או לתקן את מעשיו כי לפי העונש ידע האדם מה עליו לתקן, ולפי השכר ידע האדם עד כמה הדבר עושה נחת רוח לקב"ה, זאת ועוד שעל האדם להפנים כי אין העולם הפקר אלא מקבל עונש מידה כנגד מידה כל אשר יעשה לזולת או בינו למקום, ואשרי המשפיע במעשיו הטובים על אחרים שזה מצות פירסומי ניסא לאחרים ועי"ז יזכה לשפע ברכה והצלחה אמון.

בידידות ואהבה

מרדכי מלכא